یادداشت

روایت خانواده در «بانوی عمارت»

ادامه از صفحه ۵

خانه مأمن جسم و روح است؛ منزلی باید باشد تا اهالی آن را بتوان گرد هم جمع کرد. افزون بر این، خانه در تاریخی که مجموعه در آن روایت می‌شود، ارزشی بیش از صرف بنایی آجری با لاله‌ها و آینه‌کاری‌های معمول خاندان قاجار دارد. کدگذاری نگه داشتن این خانه توسط فخری، همان حفظ کانون خانواده توسط زن خانه یا همان بانوی عمارت است. زنان در جامعه‌ای که در این مجموعه تصویر شده، همگون نیستند. از افسرالملوک عاشق تجملات و صاحب‌نفوذ گرفته تا فخرالزمان جسور و عاشق تا مهرالنساء وفادار و دلسوز، جواهر دسیسه‌چی و آهویی که دنبال پیدا کردن وجهی دیگر از هویت خود است، همه مستقل هستند ولی در یک منزل زندگی می‌کنند. نقششان کمتر از مردان نیست. شخصیت‌ها قابل درک هستند و چون بیشتر نقش‌ها با هم ارتباط فامیلی و خونی دارند، اعتماد و سرمایه اجتماعی بین نقش‌ها بالاست. در جای‌جای این مجموعه نشان داده می‌شود مشارکت اجتماعی افراد در روابط انسانی و کارکردهای خانوادگی برجسته است و برخلاف فرهنگ غالب غربی که در بخشی از مجموعه‌های ساخته شده، افراد فردگرا و منفعت‌گرا به نمایش گذاشته می‌شوند، به نوعی بنی‌آدم اعضای یکدیگرند. در این مجموعه علاوه بر نشان دادن بخشی از تاریخ زنان و زنان در تاریخ، مشخصه‌ای از فرهنگ خانواده‌محور و تاثیراتش بر روند داستان به‌خوبی ارائه می‌شود. در دل جامعه‌ای که مردان و حتی شازده‌های آن هم در پستوهای تاریک مظلومیت ناچار به انکار هویت واقعی خود شده بودند، فقط در دل خانواده است که می‌توان توان از دست رفته را بازیافت و عزت مخدوش شده را ترمیم کرد و این خانواده حمایتگر و روابط انسانی موثر همان برگ برنده‌ای است که متر و معیاری صحیح را به بانوی عمارت، به عنوان یک مجموعه خانواده‌محور اعطا می‌کند.

«به‌علاوه چهل» در ۴۰ سالگی انقلاب روی آنتن شبکه یک

در آستانه ۴۰ سالگی انقلاب اسلامی ایران، برنامه تحلیلی و گفت‌وگومحور «به‌علاوه چهل» با شعار اندوخته‌ای برای دهه پنجم به تهیه‌کنندگی حامد شکیبانیا روی آنتن شبکه یک خواهد رفت.

به گزارش جام جم، اجرای این برنامه بر عهده عبدالرضا امیراحمدی است و در هر برنامه میزبان یکی از مسؤولان نظام در حوزه‌های گوناگون خواهد بود. این برنامه امشب میزبان منوچهر منطقی دبیر ستاد توسعه فناوری فضایی و حمل و نقل پیشرفته می‌شود و قرار است درباره پیشرفت‌های صنعت هوایی و فضایی کشور گفت‌وگو کند. به گفته شکیبانیا، رویکرد اصلی به‌علاوه چهل این است که با بررسی دستاوردها و داشته‌هایمان در آستانه ۴۰ سالگی انقلاب، چشم‌اندازی برای جامعه ایران در دهه پنجم انقلاب ترسیم کنیم. به‌علاوه چهل کاری از گروه فرهنگ، تاریخ و هنر شبکه یک سیماست که در ۲۶ قسمت ۷۵ دقیقه‌ای، سه‌شنبه‌ها بعد از سریال شبانگاهی روی آنتن می‌رود.

عکس: چاوش هماوندی جام جم

عزیزا... حمیدنژاد، کارگردان مجموعه «بانوی عمارت» در گفت‌وگو با جام جم:

مطمئن بودم بانوی عمارت مخاطب را جذب می‌کند

ادامه از صفحه ۵

شما در شروع فعالیت هنری‌تان در تلویزیون، دو سال قبل مجموعه اپیزودیک چرخ فلک را کارگردانی کردید و به فاصله کمی از آن، از سال قبل مشغول ساخت بانوی عمارت شدید که مضمونی تاریخی دارد و در فضایی متفاوت با سریال قبلی و حتی آثار سینمایی‌تان روایت می‌شود. داستان این مجموعه بر چه مبنایی شکل گرفت؟

بعد از پایان ساخت سریال چرخ فلک، ایده این مجموعه که آن زمان هنوز در حد سیناپس بود به من پیشنهاد شد و وقتی فیلمنامه را مطالعه کردم، به دلایلی این پیشنهاد را نپذیرفتم. چون فیلمنامه هنوز کامل نبود و با توجه به برآورد مالی که برایش در نظر گرفته شده بود هم آن را قابل اجرا نمی‌دیدم. با این حال این پیشنهاد یک سال بعد دوباره از جانب آقای مولایی (تهیه‌کننده مجموعه) مطرح شد و پس از بررسی و بازنویسی چندباره فیلمنامه وارد مرحله پیش‌تولید شدیم.

در این مراحل بازنویسی چقدر با احسان جوانمرد، فیلمنامه‌نویس پروژه در ارتباط بودید و از نظرات هم استفاده می‌کردید؟

طی جلسات متعددی که برگزار شد، با هم صحبت می‌کردیم، بنده و آقای مولایی نظراتمان را می‌گفتیم و سیناپس هر قسمت فیلمنامه بر اساس این صحبت‌ها توسط نویسنده اصلاح شده و نوشته و پرداخته می‌شد. در نهایت وقتی فیلمنامه آماده شد، طبق صحبتی که از قبل با تهیه‌کننده کرده بودم و در همه کارهایم انجام می‌دهم، قرار شد بنده کار اصلاح فیلمنامه را انجام دهم. در این مرحله بنا بر سلیقه کارگردانی‌ام و به این خاطر که فیلمنامه را به دنیای بصری خودم نزدیک کنم، فیلمنامه را حک و اصلاح کردم. البته همین‌جا اشاره کنم که فیلمنامه به جهت نگارش دیالوگ‌ها آن‌قدر از جانب آقای جوانمرد خوب پرداخت شده بود که این انگیزه را در من زنده کرد که آن را کار کنم؛ حدود ۲۰ قسمت آماده شد، فیلمنامه را کلید زدیم و بعد قسمت‌های بعدی نوشته شد.

تغییر نام مجموعه از آهو به بانوی عمارت و عوض کردن چینش شخصیت‌ها و میزان نقشی که در قصه داشتند در کدام مقطع رخ داد؟

به مرحله پیش‌تولید نزدیک شده بودیم که آن تغییر را انجام دادیم و نام فیلمنامه تغییر پیدا کرد. در همان مقطع فخرالزمان و شازده ارسلان به عنوان شخصیت‌های برجسته و دیگر شخصیت‌ها به عنوان شخصیت‌های اصلی و مکمل مجموعه انتخاب شدند.

حالا که کار ساخته و پخش شده از این تغییر راضی هستید؟ در موفقیت و دیده شدن کنونی مجموعه شکی نیست، اما فکر نمی‌کنید اگر شخصیت اصلی مجموعه آهو می‌ماند، کار موفق‌تر می‌شد؟

به عقیده من این‌که فاز اول مجموعه بر محوریت شخصیت فخری پیش رفت، اتفاق درستی بود و مجموعه را موفق‌تر کرد.

شما در مجموع در سینما هم کارگردان گزیده‌کاری محسوب می‌شوید و البته ورودتان به تلویزیون هم دیر اتفاق افتاد. این جدایی از تلویزیون به چه دلیلی بود؟ نوع این رسانه را نمی‌پسندیدید یا دلیل دیگری در کار بود؟

کارهای من عمدتا در عرصه سینما بودند و در تلویزیون فقط چند کار مستند را کارگردانی کرده بودم. عرصه سینما برایم جدی‌تر بود و فضای تلویزیون را تا حدی بسته می‌دیدم و به عنوان یک فیلمساز، سلیقه‌هایم با این عرصه همخوانی نداشت.

چه عاملی موجب شد که ترغیب شوید و به تلویزیون بیایید؟

موضوعاتی که اخیرا به من پیشنهاد شدند، موضوعات مهمی بودند. عمده موضوعاتی که قبلا پیشنهاد می‌شدند، چندان جذاب نبودند یا من ارتباطی با آنها برقرار نمی‌کردم. ولی هنگامی که پیشنهاد چرخ فلک مطرح شد، چند قسمتی از فیلمنامه آن را خواندم؛ دیدم موضوعات اجتماعی و جذابی داشت که دغدغه خودم هم بود و تصمیم به همکاری گرفتم.

آثاری که گفتید قبلا به شما پیشنهاد می‌شدند، اما آنها را نمی‌پذیرفتید در چه موضوعاتی بودند؟

موضوعاتشان مختلف بود؛ بعضی آثار تاریخی بودند، برخی جنگی و بعضی دیگر خانوادگی. فیلمنامه‌های هیچ‌کدام آن‌قدر قوی نبودند که در من انگیزه‌ای برای کار به وجود بیاورند.

و با استناد به همان معدود آثارتان در عالم سینما، به نوعی می‌توانیم شما را کارگردانی با دغدغه پرداختن به موضوعات جنگی - البته با نگاهی متفاوت- بدانیم. اساسا در کارگردانی کردن در وهله اول ترجیح می‌دهید سراغ چه موضوعاتی بروید و چه محتوایی شما را بیشتر برای کارگردانی جذب می‌کند؟

در وهله اول پررنگ بودن روابط انسانی در فیلمنامه برایم جذاب است. در تمام فیلم‌هایم سعی کرده‌ام به روابط انسانی بها بدهم و این از جمله دلایل انتخاب یک فیلمنامه برای من است.

بُعد تاریخی بودن در بانوی عمارت چقدر مد نظرتان بود؟ به نظرتان نمی‌شد همین حرف و قصه را در فضا و زمان حال روایت کرد؟

این مقطع تاریخی برایم جذابیت خاصی داشت. در زمان حال و دوران معاصر زیاد کار شده است و از نگاه من فضاهای تکراری برای کار دارد؛ مگر این‌که موضوع جذابی پیدا و انگیزه ایجاد شود. لذا خودم هم دوست داشتم در همان فضا یک داستان عاشقانه را به تصویر بکشم و فیلمنامه این فضا را در اختیارم قرار داد و به من انگیزه بخشید.

عده‌ای از منتقدان معتقدند که این بُعد تاریخی، کارکرد چندانی در قصه ندارد و اصطلاحا خوب از آب درنیامده است؛ توضیحتان در این خصوص چیست؟ قبول دارید؟

ما بنا نداشتیم صرفا کاری تاریخی بسازیم. از طرفی معتقدم مناسبات اجتماعی آن زمان با اکنون فرق می‌کند. بنابراین اگر آن قصه را معاصر و امروزی کنیم، از نظر جذب مخاطب جوابی از آن نمی‌گیریم. در آن دوران مناسبات دیگری بر روابط و فرهنگ مردم حاکم بوده است.

و نکته دیگری که البته به نظرم جای تحسین هم دارد، نقش پررنگ زنان در قصه است. شاید عده زیادی این‌طور فکر می‌کردند که زنان در طول تاریخ آن دوره جایگاه برجسته‌ای در جامعه و خانواده نداشتند، اما ما داستان بانوی عمارت را از دید زن‌های قصه می‌بینیم و این عاملی است که روایت این مجموعه را جذاب‌تر هم کرده است.

قصه ما زن‌محور است؛ بیشتر شخصیت‌ها زن هستند و نقش تعیین‌کننده دارند و همین یکی از عوامل جذابیت سریال است. البته نباید از شخصیت‌های مرد قوی مجموعه صرف نظر کنیم که آنها هم به اندازه کافی پرداخته شده‌اند؛ برای مثال ارسلان میرزا، میرزا اسد، جهانبخش و طبیب‌الاطباء که شخصیت‌های کمرنگی نیستند و در روند قصه تاثیرگذارند.

به عنوان یک کارگردان فکر می‌کنید در داستانی که در بستر تاریخ پیش می‌رود، چقدر رعایت کردن تاریخ آن مقطع و همه جزئیاتش مهم است؟ این‌که لباس‌ها حتما لباس‌های آن دوره باشند، لحن گفتار رعایت شود یا گریم بازیگران با تاریخ تطابق داشته باشد؛ اتفاقی که در بانوی عمارت شاهدیم موجب اعتراض عده‌ای شده و گفته‌اند چرا زنان این مجموعه برخلاف زنان دوره قاجار، زیبا و آراسته به تصویر کشیده شده‌اند!

به هر حال ما داریم فیلم می‌سازیم و فیلمسازی، زیباشناختی خاص خودش را دارد، دنیایی را ترسیم می‌کند که شیرین‌تر از دنیای واقعی است و همین مخاطب را جذب می‌کند. بنابراین نباید صرفا مستندسازی کنیم؛ فقط از اسناد تاریخی در جهت نزدیک کردن فضا به آن دوران استفاده می‌کنیم و هدفمان رعایت نعل به نعل تاریخ نیست. در دوخت و دوز لباس‌ها، رنگ‌آمیزی‌شان، طراحی صحنه، نوع گویش بازیگران، نورپردازی و ... سعی کردیم به فضای دوران قاجار نزدیک بشویم. به عقیده من در همین حد شباهت کفایت می‌کند و اگر بخواهیم بیشتر نزدیک بشویم، دست‌وبال من کارگردان بسته می‌شود و مخاطب آن اثر را پس می‌زند.

و این سوال را از جانب مخاطبان کمی سخت‌گیرتر مجموعه می‌پرسم؛ این به معنای تحریف تاریخ نیست؟

نه، تحریف تاریخ به موضوع برمی‌گردد. اگر شما یک شخصیت حقیقی تاریخی را دستمایه روایت قرار بدهید اما پرداختتان طور دیگری باشد، این به معنای تحریف است. اما اگر به فرض نوع لباس بازیگران را از آن دوران الهام بگیرید و زیباتر جلوه بدهید، اسمش زیبایی‌شناختی بصری می‌شود و این اتفاقی است که در فیلمسازی همه جای دنیا دیده می‌شود.

به نظرم اصلی‌ترین ریسکی که در ساخت بانوی عمارت کردید، بهره جستن از بازیگران غیرچهره بود. افرادی که گرچه اکثرا در عالم تئاتر سرشناس هستند، اما برای مخاطب تلویزیون تازگی دارند و در کنارشان نقش اصلی مجموعه‌تان را هم به بازیگری دادید که اولین نقش حرفه‌ای‌اش را تجربه می‌کرد. البته نقطه عکس این قضیه را هم در چرخ فلک شاهد بودیم که برای نقش‌های کوتاه و اپیزودیک، از بازیگران عمدتا چهره بهره جستید. انتخاب بازیگران چگونه صورت گرفت؟ آیا بر چهره نبودنشان تاکید داشتید؟

من تجربه کار با بازیگران تئاتری و نابازیگرها را قبلا در آثار مختلف تجربه کرده بودم و حتی در چرخ فلک هم در بعضی اپیزودها برای برخی نقش‌ها که اتفاقا نقش اصلی هم بودند، سراغ چهره‌های نابازیگر رفتم. در بانوی عمارت ترکیبی از بازیگران تلویزیون، سینما، تئاتر و نابازیگرها در کنار هم قرار گرفتند. من در انتخاب بازیگرانم به ترکیبشان در کنار هم فکر می‌کنم و این‌که این چینش درست در کنار هم بنشیند، برای مخاطب قابل قبول باشد و هارمونی زیبایی داشته باشد. لذا ناگزیر از استفاده از تیپ‌های مختلف هستم.

از انتخاب‌هایتان راضی بودید؟ بعد اکه کار جلوتر رفت، از انتخاب کسی پشیمان نشدید؟

من از همه انتخاب‌هایم تقریبا راضی هستم، مگر در انتخاب برخی بازیگران نقش‌های فرعی که دیالوگ‌های خیلی کوتاهی داشتند و طی زمانی اندک از بین هنروران انتخاب شدند. بازیگرانی که از قبل انتخاب شدند، همه حساب‌شده و طبق اصولی تایید شده بودند و درست در کنار هم نشستند.

مجموعه این شب‌ها خیلی خوب دیده شده و حتی عده‌ای را برای اولین بار پای تلویزیون نشانده است. رمز این موفقیت را در چه می‌دانید؟ به نظرتان اصلی‌ترین عامل جذب بانوی عمارت چه بود؟

بهتر است این سوال را از خود مخاطبان بپرسید. من به عنوان یک کارگردان وظیفه دارم اثری بسازم که مخاطبان دوست داشته باشند و از تماشایش لذت ببرند. با وجود تمام کمبودهایی که این پروژه داشت، تلاش کردم کار را در سطح بالایی به لحاظ کیفی بسازم. لذا تقریبا مطمئن بودم که بانوی عمارت عوامل لازم را برای جذب مخاطب خواهد داشت.

صحبت‌هایی هم مبنی بر ساخت فاز دوم مجموعه شنیده می‌شود. این حرف‌ها چقدر جدی است؟

این صحبت‌ها در همان حد حرف و شایعه است، دست‌کم از جانب من صحت ندارد و با توجه به شرایطی که بر ما گذشت، هیچ‌گاه تصمیمی برای کارگردانی فصل دوم نداشته‌ام.

یعنی اگر فصل دومی ساخته بشود، شما کارگردانش نخواهید بود؟

با این شرایط نه. بانوی عمارت شرایط ساخت آسانی نداشت و با سختی ساخته شد.

> فیلمسازی، زیباشناختی خاص خودش را دارد، دنیایی را ترسیم می‌کند که شیرین‌تر از دنیای واقعی است و همین مخاطب را جذب می‌کند